

Menig dominee kon "de fles" niet laten staan Moeizame start in hervormd Zweeloo

door Frans Verkade

Dat het voor kleine hervormde gemeenten bepaald niet altijd gemakkelijk is geweest de speurtocht naar een predikant succesvol af te ronden blijkt in ieder geval ook uit de historie van de "dorpskerk" in Zweeloo. Als de stenen daarvan zouden spreken waren wellicht flinke dorpsrellen te vermelden. Iets van de zorgen en problemen zijn opgenomen in de verslagen van de synoden.

We schrijven het jaartal 1586 als ene Jan Lammerts in het Drentse dorp z'n talenten beschikbaar stelt om als priester de mensheid te dienen. Dat blijkt niet z'n enige bezigheid. Hij krijgt bovendien bekendheid vanwege z'n kunsten als tovenaer en duivelbanner.

Hij wordt daarom in 1602 gesommeerd binnen veertien dagen "het Landschap te verlaten en daar uit te blijven, bij poene van eeuwig bannissement". Een vlucht naar Paterswolde levert geen succes op. De ex-priester verdwijnt achter de tralies in Coevorden.

Reeds het volgende jaar staat zijn opvolger, ene Ludolphus Mensinck, eveneens voor het gerecht. Zeer tegen de zin van de overheid vordert hij als inmiddels gereformeerd predikant enige pachten.

Dronken en vechten

In het jaar 1602 is de classis er eindelijk in geslaagd voor Zweeloo een niet-rooms prediker te hebben gevonden. Het betreft Udo van Doesborch. Hij is kort tevoren in Beerta beroepen geweest. Echter de classis rond Winschoten weigerde hem te aanvaarden vanwege zijn leer, dronkenschappen en vechtlustige neigingen zodat dat beroep werd afgekeurd.

In de classis Emmen blijft hij daarentegen wel welkom, hoewel al snel duidelijk wordt dat z'n gaven niet bijster groot zijn. Een hernieuwd examen geeft "enige hoop". Uiteindelijk mag Van Doesborch verder omdat het zo'n kleine gemeente betreft maar het is zeer de vraag of hij wel een andere plaats kan gaan dienen. Reeds in de zomer van 1603 verhuist hij niettemin voor zijn intrede naar de buurgemeente Dalen.

Met opvolger, Jodocus Reddinck, lijkt het eerst veel beter te gaan. De spanningen lopen vijf jaar later evenwel bij een grondige doorlichting door de synode hoog op. De predikant heeft het zwaar te stellen met het verkrijgen van zijn honorarium.

Kwaad leven

Tegelijk presenteert de kerkvoogdij een lijst met mondelinge verklaringen van ingezetenen over de "verbitterde gemoederen" tegen de predikant vanwege zijn "kwade leven" en de ongeregeligheden met zijn vrouw. De kerkvoogden stellen dat een verplaatsing naar een andere gemeente noodzakelijk is.

De klachten worden wat afgezwakt en Reddinck kan blijven. Z'n zonden worden vergeven en de kerkvoogdij wordt gesommeerd een goed onderhoud te verschaffen, inclusief de vijf zogeheten getijdenbroden, en voorlopig het betere kostershuis voor onderdak aan te reiken.

Het volgende jaar moet hij echter als scriba van de synode te Beilen zelf noteren dat de klachten aanhouden en dat hij in mei 1610 moet zijn vertrokken.

Niet gestudeerd

Alzo is geschied. Echter de problemen blijven. Nog hetzelfde jaar treedt Hermannus Joannis als opvolger aan het werk. Hij heeft nog niet gestudeerd en is zelfs nog geen lidmaat van de kerk geweest.

Boeken worden gekocht en examens volgen. In 1612 springen de stoppen van de toen nogal

gereformeerde synode omdat Joannis stelt dat gelovigen door hun goede werken zalig worden. Dat idee had Luther juist tot z'n gewaagde acties voor een omkering in de rooms-katholieke kerk gebracht.

Ook een volgende preek voor de kerkleiders wordt beoordeeld als strijdig met de Bijbel. Uit reactie wordt Joannis bevolen voor de drie Drentse classes afzonderlijk een studiewerk af te leveren. Hij haalt het niet en moet uiteindelijk in mei 1614 de pastorie vaarwel zeggen. Zijn beurs moet zelfs open voor de werkzaamheden die predikanten uit de omgeving in Zweeloo verrichten.

Voortdurend dronken

Wesselus Kannegieter is de zesde in rij die de religieuzen in de kleine gemeente gaat dienen. De eerste twee jaren verlopen zonder grote uitpattingen. Als Nederland zich opmaakt voor de grote strijd tussen remonstranten en contra-remonstranten te Dordrecht (1618/1619) krijgt ook Kannegieter een tijdelijk preekverbod.

Niet vanwege zijn leer maar door een voortdurende dronkenschap, zelfs in de periode dat zijn dossier door de synode in discussie is genomen. De les blijkt hard en goed. Zweeloo heeft voor het eerst een predikant die een lange tijd in zijn midden blijft. Hij overlijdt er in 1652.

De kleine hervormde gemeente heeft ondertussen in een kleine eeuw roerige tijden achter de rug.